

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Cecilia Thuresson

Tvång eller samtycke?

En komparativ undersökning av våldtäktslagstiftnings normativa
verkan

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Uta Bindreiter

Termin: HT 2014

Innehåll

SUMMARY	3
SAMMANFATTNING	5
FÖRKORTNINGAR	7
1 INLEDNING	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Syfte och problemformulering	8
1.3 Metod och material	9
1.4 Forskningsläge	9
1.5 Avgränsningar	10
1.6 Disposition	10
2 SEXUALBROTT I FOKUS	12
3 GÄLLANDE RÄTT	15
3.1 Våldtäkt i brottsbalken	15
3.2 Våldtäkt i Sexual Offences Act 2003	16
4 RÄTTSUTVECKLING	18
4.1 Sverige	18
4.2 England och Wales	20
5 SOA I JÄMFÖRELSE MED BRB 6 KAP 1 §	22
5.1 Rape	22
5.2 Assault by penetration	22
5.3 Sexual Assault	24
5.4 Causing a person to engage in sexual activity without consent	24
6 STATISTIK	26
6.1 Sverige	26
6.2 England och Wales	27
7 ANALYS OCH SLUTSATS	29
7.1 Likheter och skillnader	29
7.2 Mörkertal	29
7.3 Anmälningar av våldtäkt	30
7.4 Utsatthet för våldtäkt	31
7.5 Slutsats	31
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	33
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	35
BILAGA A – Gällande rätt Sverige	
BILAGA B – Gällande rätt England och Wales	

Summary

Rape is one of the most offensive crimes a person can be subjected to and it is a matter that keeps aggravating and lead to discussion. Hopefully this discussion will lead us closer to a solution that will decrease the number of rapes. An important part of the solution is an effective legislation. Today the Swedish legislation regulating rape is based on force meanwhile the legislation in England and Wales is based upon consent. Many in Sweden advocate an introduction of a legislation based upon consent, as it is believed that it could change norms in society and in the long haul decrease the number of rapes. Which type of legislation prevents rape most efficiently? The purpose of this paper is to investigate if legislation based upon consent has a greater normative effect and more efficiently prevents rape than legislation based upon force. The investigation is based on a comparison between of Swedish legislation and that of England and Wales.

In a report produced by the United Nations Office on Drugs and Crime, it is presented that Sweden has the highest number of police recorded rapes in all of Europe and the second highest in the world, more than double the police recorded rapes per 100 000 citizens compared to England and Wales. Based on these statistics consent legislation seems to be more efficient than a legislation based on force. But there are a lot of factors that influence these statistics and make it impossible to make that conclusion, among those are the differences in extent of the provisions.

To be able to evaluate the statistics in a fair way, I first of all narrate the legislation and practice. Then determine which provisions of the English law that can be translated into the Swedish provision of rape. There is also a short narrative covering unrecorded sexual offences. When the differences in the extent of the provisions as well as the number of unrecorded crimes have been taken into account. It turns out that the statistics of police recorded rapes in Sweden and England and Wales are almost equal to one another. The previous difference of more than a 100 % is basically eliminated. This depends on the fact that the Swedish provision of rape covers more violations, which in England and Wales are covered by other provisions.

Apart from the recorded crimes statistics, crime surveys are narrated. These surveys were not comparable with regard to rape because the Swedish survey only presents the number of rapes and the survey for England and Wales presents only the number of persons being subjected to rape. Based on this investigation the conclusion that legislation based on consent works better in order to achieve a decrease in the number of rapes committed, than legislation based on force, cannot be made.

Sammanfattning

Våldtäkt är ett utav de mest kränkande brott en person kan utsättas för och är ett ämne som ständigt upprör och leder till diskussion. Förhoppningsvis kan denna diskussion leda till att vi närmar oss en lösning som minskar våldtäkterna. En viktig del av lösningen är en effektiv lagstiftning. Idag grundar sig den svenska våldtäktbestämmelsen på tvång medan man i England och Wales valt att grunda den på bristande samtycke. Införande av samtyckeslagstiftning förespråkas av många i Sverige som en väg att förändra normer i samhället och på sikt minska antalet våldtäkter. Vilken typ av lagstiftning förhindrar våldtäkter mest effektivt? Syftet med denna uppsats är att utreda om man kan dra några slutsatser om en samtyckesreglering har en större normativ verkan och mer effektivt motverkar våldtäkter än en tvångsreglering. Utredningen är baserad på en komparation mellan svensk lagstiftning och engelsk och Walesisk lagstiftning.

I en rapport gjord av United Nations Office on Drugs and Crime presenteras att Sverige har flest anmälningar av våldtäkt i Europa och näst flest i världen, mer än dubbelt så många anmälningar per 100 000 invånare som England och Wales. Baserad på denna statistik framstår samtyckesreglering som mer effektiv än en tvångsreglering. Men det finns många faktorer som påverkar denna statistik och gör att man inte kan dra den slutsatsen, bland annat den varierande omfattningen av bestämmelserna.

För att kunna ta del av statistiken på ett rättvisande sätt redogör jag först för lagstiftning och praxis, för att sedan kunna avgöra vilka bestämmelser i den engelska lagen som motsvarar våldtäktsbestämmelsen i svensk rätt. Det finns även en redogörelse för mörkertal avseende sexualbrott. När man tagit hänsyn till skillnaderna i omfattningen av lagen och till mörkertal visade det sig att Sveriges och Englands och Wales anmälningssstatistik i stort sätt motsvarade varandra. Skillnaden som tidigare var över 100 % jämnades ut. Detta beror på att i Sverige innefattar våldtäktsparagrafen flera handlingar som i England och Wales regleras i andra bestämmelser.

Utöver anmälningssstatistik redogörs det i uppsatsen för underökningar av utsatthet för brott. Men dessa gick inte att jämföra avseende

våldtäkt på grund av att den svenska undersökningen enbart redogjorde för antalet våldtäkter och den engelska och walesiska enbart för antalet personer som blivit utsatta för våldtäkt. Det går inte att baserat på denna undersökning dra slutsatsen att samtyckesreglering mer effektivt motverkar våldtäkt än en tvångsreglering.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
Brå	Brottsförebyggande rådet
CSEW	Crime Survey for England and Wales
HD	Högsta domstolen
Kap	Kapitel
NTU	Nationella trygghetsundersökningen
Prop.	Proposition
SOA	Sexual Offences Act 2003
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Under de senaste åren har svensk våldtäktslagstiftning fått kraftig kritik. Kritiken har utmynnat i en debatt om ett eventuellt införande av en samtyckesreglering. Bakom kritiken finns bland annat ett flertal uppmärksammande domar och en rapport från FN som visar att Sverige har flest våldtäktsanmälningar i hela Europa. Resultatet av rapporten fick stort utrymme i media men den försiktighet som krävs när man använder sig utav dessa siffror iaktogs sällan. Försiktighet krävs av den anledningen att siffrorna inte ger en rättvisande bild av utsattheten för våldtäkt. Det finns flera faktorer som bidrar till detta, bland annat att anmälningsbenägenheten och omfattningen av våldtäktsbestämmelsen varierar mellan länder. Men om man skulle bortse från dessa faktorer, hur skulle anmälningsstatistiken och resultaten av brottsundersökningar då se ut? England och Wales är en särskilt intressant jämförelse med hänsyn till att deras våldtäktsbestämmelse är grundad på bristande samtycke, något som debatteras flitigt i Sverige. Att samtyckesreglering skulle kunna ha en normativ verkan och på lång sikt motverka våldtäkt används ofta som ett argument för ett införande. Kan man genom en komparation mellan England och Sverige dra några slutsatser om en samtyckesreglering har positiva effekter på brottsbenägenheten avseende våldtäkt?

1.2 Syfte och problemformulering

Uppsatsens övergripande syfte är att genom en komparation mellan två rättssystem som valt att grunda våldtäktbestämmelsen på tvång respektive samtycke, undersöka om man kan dra paralleller mellan samtyckesreglering i våldtäktsbestämmelsen och minskad brottsbenägenhet. För att kunna göra detta på ett rättvisande sätt behöver jag identifiera vilka skillnader som finns mellan lagstiftningarna och vilka bestämmelser som kan anses motsvara varandra i de respektive rättssystemen.

Frågeställningen är vilken våldtäktslagstiftning baserad på – tvång eller samtycke – har störst normativ verkan, det vill säga avhåller effektivast från brott?

1.3 Metod och Material

Jag har använt mig av rättsvetenskaplig metod för att redogöra för rättsläget i respektive land, detta innebär att jag granskat lagtext, förarbeten, praxis och doktrin i enlighet med rättskälleläran.¹

Fremst ett komparativt perspektiv har tillämpats i denna framställning för att kunna identifiera likheter och skillnader mellan rättsystemen. Men även ett rättsutvecklingsperspektiv har i viss mån tillämpats eftersom båda de aktuella lagstiftningarna har genomgått stora förändringar under den period som är aktuell för denna uppsats.

För att besvara min frågeställning har jag utöver de källor som omfattas av rättskälleläran använt mig av statistiska undersökningar och utredningar avseende anmälningar och utsatthet för brott. Många utav mina källor är elektroniska och detta för att kunna använda mig av relevanta siffror och att underlaget för statistik avseende våldtäkter i tryckt form är mycket begränsat.

1.4 Forskningsläge

Det har skrivits mycket om samtyckeslagstiftning, bland annat boken *Sex och samtycke* av Peter Asp. Men utöver denna är i alla fall böckerna på ämnet relativt få medan artiklar, uppsatser, avhandlingar etcetera är betydligt fler. Ett exempel på en flitig debattör i detta ämne är Madeleine Leijonhufvud som bl.a. skrivit en utredning om samtycke borde införas i lagen om våldtäkt på uppdrag av Miljöpartiet.² Men jag har inte funnit något eller någon som behandlar frågan med samma utgångspunkt.

Att samtycke skulle kunna ha en normativ verkan förs fram som argument för ett införande, men inga liknande komparativa jämförelser av dess faktiska

---

¹ Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – ämne, material, metod och argumentation*, Stockholm 2006, s. 39.

²Leijonhufvud, Madeleine: *Samtyckesutredningen - med förslag till skydd för den sexuella integriteten*, Stockholm 2008.

effekt har jag kunnat hitta. Statistiken från England och Wales som var intressanta för denna uppsats visade sig också svåråtkomliga och svårtolkade i jämförelse med den svenska motsvarigheten. Vissa siffror fick jag själv räkna fram på grund av att statistik över dessa saknades. Sambandet mellan en samtyckesreglering och minskad brottslighet i ett komparativt perspektiv är relativt outforskat mark.

1.5 Avgränsningar

Jag har valt att begränsa mig till att jämföra Sverige med endast England och Wales för att kunna göra en djupare analys av en samtyckesreglering och dess konsekvenser. England och Wales tycker jag dessutom är en bra jämförelse på grund av att deras våldtäktslagstiftning är baserad på motsatt krav än den svenska. Det är fler faktorer än våldtäktbestämmelsens grund i samtycke eller tvång som påverkar i vilken omfattning det begås våldtäkter, men med hänsyn till begränsningen i tid och utrymme som finns för denna uppsats kommer jag att bortse från dessa.

2005 trädde en omfattande omarbetning av 6 kapitlet BrB i kraft i Sverige och i England och Wales trädde 2004 en ny lagstiftning kallad Sexual offences act 2003 i kraft. Jag kommer därför att begränsa min uppsats till material från 2004 och framåt. Jag kommer inte att behandla våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning etcetera utan fokusera på våldtäktbestämmelsen utifrån definitionen i svensk lagstiftning. Endast mål som behandlats i HD eller i Hovrätterna, och motsvarande instanser i England och Wales, kommer jag att referera till. Avgöranden från hovrätten kommer att användas på grund av att några av de domar som dragit stor uppmärksamhet och skapat kritik är hovrättsavgöranden.

1.6 Disposition

Inledningsvis kommer två utav de faktorer som ligger bakom den skarpa kritik som riktats mot svensk våldtäktslagstiftning presenteras. Därefter redogörs för gällande rätt i respektive land sen följer en kort summering om rättsutvecklingen under senare år och en mer utförlig redogörelse av omfattningen av nu gällande

rätt på grund utav denna utveckling i först Sverige och sedan England. Rättsutvecklingen är viktig för att visa hur omfattningen av bestämmelserna påverkar statistiken.

För att kunna ge rätt bild av anmälningar och utsatthet är det viktigt att beakta handlingar och inte bestämmelser, för att kunna göra detta tar jag i det följande kapitlet ställning till vilka bestämmelser i SOA, baserat på vilka handlingar de omfattar, som passar in på BrB 6 kap 1§. När detta avgjorts kommer en presentation av statistiken över antal anmälningar och invånarnas utsatthet för brott. Avslutningsvis görs en jämförelse av statistiken med bakgrund av att omfattningen är lika i båda länderna och en analys av hur väl en samtyckeslagstiftning verkar preventivt.

2. Sexualbrott i fokus

Ett antal friande domar i våldtäktsmål under de senaste åren har skapat stor kritik mot den svenska sexualbrottslagstiftningen. En utav dessa domar avkunnades i Svea Hovrätt hösten 2013. Åtalet omfattade sex killar i 15-års åldern som under en fest haft samlag eller försökt ha samlag med en jämngammal flicka. Detta hade skett i ett rum som tidvis varit låst. Det hade inte förekommit något våld eller hot men frågan var om flickan befann sig i ett hjälplöst tillstånd. Flickan sa att hon kände att hon var tvungen att göra som killarna ville för att hon var rädd för vad som annars skulle kunna hända. Hon var rädd på grund av deras numerära överläge och att killarna var okända för henne sedan tidigare. Tingsrätten dömde fem utav dem tilltalade för grov våldtäkt och den sjätte för försök till grov våldtäkt. Domen överklagades och hovrätten ogillade åtalet med hänvisning till att det inte var ställt utom allt rimligt tvivel att målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Även andrahandsyrkandet om sexuellt ofredande ogillades, på grund av uppsåt inte ansågs styrkt.³ Lagstiftningen ändrades mellan händelsen och rättegången och hjälplöst tillstånd ändrades till särskilt utsatt situation, en ändring som kanske hade gett målet en annan utgång. Avgörandet fick stor uppmärksamhet i media och fick utstå hård kritik. Trots att bestämmelsen har ändrats till särskilt utsatt situation så har kritiken fortsatt och krav på införande av en samtyckereglering är dominerande i debatten om hur lagstiftningen ska ändras.

Regeringen har ett flertal gånger utrett ett eventuellt införande av en samtyckesreglering och slutsatsen blev samtliga gånger att en samtyckesreglering inte skulle införas. I den senaste utredningen som gjordes 2012/13 framhölls att det är svårt att utforma en samtyckeslagstiftning och att de länder som har infört en sådan lagstiftning har bestämmelser till stöd för att definiera situationer då samtycke inte anses föreligga och dessa situationer stämmer överens med de som i svensk rätt definieras som tvång. Regeringen skriver också att det är lika svårt att bevisa samtycke som tvång och att en samtyckesreglering skulle kunna leda till

---

³ Svea Hovrätt dom den 27 september 2013 i mål B 6426-13.

ännu mer fokus på målsäganden och dennes agerande.⁴ Den slutliga bedömningen blev att fördelarna med en samtyckesreglering inte var tillräckliga för att väga upp nackdelarna.⁵

Ett utav argumenten för ett införande av bristande samtycke som grund för våldtäkt är att en sådan lagstiftning skulle kunna ha en normativ verkan.⁶ I England och Wales grundas våldtäktsbestämmelsen på bristande samtycke, om offret inte samtyckt och gärningspersonen inte rimligtvis kunnat tro att offret samtyckt till samlag är det att anse som våldtäkt.⁷ Men är den engelska lagstiftningen bättre än den svenska på att motverka våldtäkter? Det finns en rapport framtagen av FN-organet UNODC som talar för detta. Rapporten redovisar antalet anmälda våldtäkter i varje land och enligt denna har Sverige flest våldtäktsanmälningar i Europa per invånare, och mer än dubbelt så många anmälda våldtäkter som England och Wales. Men ett problem med rapporten är att den endast visar antalet anmälda våldtäkter enligt rubriceringen i den nationella lagstiftningen, siffrorna är inte anpassade efter de skillnader som finns avseende vilka handlingar som rubriceras som våldtäkt i olika länder.

I rapporten framkommer vad UNODC definierar som *rape* och om den nationella lagstiftningen i länderna stämmer in på deras definition. Definitionen lyder: ”Rape means sexual intercourse without valid consent”⁸. Sveriges siffror avseende antalet anmälda våldtäkter motsvarade enligt UNODC inte definitionen. Siffrorna från England och Wales ansågs däremot spegla denna definition. På grund av att omfattningen av våldtäktsbestämmelsen varierar mellan länder är rapporten ingen tillförlitlig källa om man vill utreda hur vanligt förekommande våldtäkt är i respektive land. Ett ytterligare problem med rapporten är att den endast redogör för antalet anmälningar. Långt ifrån alla våldtäkter anmäls och det kan finnas skillnader i hur anmälningsbenägna invånarna i olika länder är. Det finns utöver detta många faktorer som påverkar statistiken och även om man

---

⁴ Prop. 2012/13:111 s. 22 f.

⁵ Prop. 2012/13:111 s. 23.

⁶ Prop. 2012/13:111 s. 22.

⁷ Sexual Offences Act 2003 s. 1.

⁸ UNODC, Sexual Violence, Rape at the national level, number of police-recorded offences, CTS 2012 Rape.

bortser från anmälningsbenägenhet och bestämmelsernas omfattning är det svårt veta hur många händelser av våldtäkt som sker. Men eftersom dessa är viktiga faktorer som har en stor påverkan kommer jag att lägga mitt fokus här.

3. Gällande rätt

3.1 Våldtäkt i Brottsbalken

I Sverige regleras våldtäkt i BrB 6 kap 1 §. Denna bestämmelse är grundad på tvång, det krävs att det förkommit misshandel eller annat våld, eller hot om brottslig gärning, eller att offret befunnit sig i en särskilt utsatt situation. Det krävs endast lindrigare former av våld för att rekvisitet ska anses uppfyllt, detta kan vara att hålla fast eller att rycka i någon. Även att hindra någon att röra sig med hjälp av sin kroppstyngd eller att sära på någons ben omfattas.⁹ Gällande hot krävs inte att det föreligger hot mot liv och hälsa utan även lindrigare hot mot exempelvis egendom kan omfattas.¹⁰ Omständigheter som kan innebära att den utsatte befinner sig i en särskilt utsatt situation räknas upp i andra stycket och är medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning. Dessa omständigheter är endast exempel på vad som kan föranleda en särskilt utsatt situation, även andra omständigheter kan innebära att den utsatte befinner sig i en särskilt utsatt situation.¹¹

Våldtäkt omfattar samlag och annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag.¹² I förarbetena framkom att vid bedömningen om en handling är att betrakta som sexuell ska man ta hänsyn till om den ”har haft en påtaglig sexuell prägel samt varit ägnad att tydligt kränka offrets sexuella integritet”¹³. Exempel på sexuella handlingar är att gärningspersonen vidrör offrets könsorgan eller vidrör offret med sitt eget könsorgan, för in fingrar, knytnäve eller föremål vaginalt eller analt, onanerar åt någon annan eller genomför samlagsliknande rörelser påklädd.¹⁴ Men för att en sexuell handling ska rubriceras som våldtäkt ska den med hänsyn till

---

⁹ Prop. 2004/05:45 s. 134.

¹⁰ Prop. 2004/05:45 s. 134.

¹¹ Prop. 2012/13:111 s. 31.

¹² BrB 6 kap 1§.

¹³ Prop. 2004/05:45 s. 33.

¹⁴ Prop. 2004/05:45 s. 34.

kränkningens allvar vara jämförlig med samlag.¹⁵ Anala och orala samlag, samt att föra in fingrar, knytnäve eller föremål analt eller vaginalt omfattas.¹⁶ Ett exempel i praxis där det tas ställning till om handlingar är att anse som sexuellt tvång, BrB 6 kap 2§, eller våldtäkt sa hovrätten följande:

”Genom hennes uppgifter är det styrkt att [...] penetrerat hennes underliv med sina fingrar och därefter slickat hennes vagina, vilka handlingar pågått under knappt en minut. Lika med tingsrätten anser hovrätten att de sexuella handlingarna med hänsyn till kränkningens allvar, vilket får anses omfattas av gärningsbeskrivningen, är jämförliga med samlag.”¹⁷

Trots att lagtexten föreskriver tvång har HD slagit fast att vid prövningen av våldtäkt är brist på samtycke grundläggande.¹⁸ Utöver det krävs även att gärningspersonen handlat med uppsåt. Våldtäktsbestämmelsen i Sverige är könsneutral sedan 1984. Vilket innebär att brottet kan begås av både män och kvinnor och omfattar både heterosexuella och homosexuella samlag och sexuella handlingar.¹⁹

3.2 Våldtäkt i Sexual Offences Act 2003

Sexualbrottslagstiftningen i England och Wales regleras i Sexual Offences Act 2003. Lagen innehåller en samtyckesreglering för flera utav sexualbrotten, bland annat våldtäktsbestämmelsen baseras på bristande samtycke. Om offret inte samtyckt till samlag och gärningspersonen inte rimligtvis kunnat tro att offret samtyckt är det tillräckligt för att döma till ansvar för våldtäkt.²⁰ Personen ska också ha lämnat sitt samtycke av fri vilja och haft kapaciteten att göra detta val.²¹ Det finns också presumtionsregler angående samtycke i SOA, om de uppräknade situationerna föreligger så föreligger också en presumtion mot att det funnits ett

---

¹⁵ BrB 6 kap 1§.

¹⁶ Prop 2004/05:45 s. 136.

¹⁷ Hovrätten för västra Sverige Mål B 2333-14 s. 5.

¹⁸ NJA 2004 s. 231.

¹⁹ SOU 2010:71 s. 52.

²⁰ Sexual Offences Act 2003 s. 1.

²¹ Sexual Offences Act 2003 s. 74.

samtycke. Det kan vara att det förekommit våld, hot, att den utsatte varit olaga frihetsberövad, medvetlös eller sov. Även att offret var fysisk oförmögen att kommunicera sitt samtycke till gärningspersonen eller att någon annan hade förmått eller orsakat att offret fått i sig substanser, vilket denne inte samtyckt till, som kan ha påverkat offret så att denna vid tiden för övergreppet var försatt i vanmakt omfattas av presumtionen att det inte förelegat samtycke.²² Samtycke anses inte heller föreligga om den tilltalade lurat målsäganden att tro att denne var någon annan. I ett fall blev en flicka dömd för *assault by penetration* på en annan flicka som hon lurat att tro att hon var en pojke.²³

Rape omfattar vaginala, anala eller orala samlag, där penis penetrerar vaginan, anus eller munnen på en annan person.²⁴ Bestämmelsen är således inte könsneutral då endast män kan göra sig skyldiga till *rape*, men både män och kvinnor kan vara offer för *rape*.²⁵ Det finns ytterligare tre bestämmelser som har ett nära samband med *rape*. *Assault by penetration* tar sikte på penetration av vagina eller anus med en kroppsdel eller föremål och penetrationen ska vara av sexuell karaktär.²⁶ *Sexual assault* innebär en medveten kroppslig beröring med en sexuell prägel.²⁷ Och *Causing a person to engage in sexual activity without consent* föreligger om någon medvetet tvingar någon annan att delta i en sexuell aktivitet.²⁸ Gemensamt för alla fyra brott är att de krävs att offret inte samtyckt eller att gärningsmannen inte rimligtvis kunnat tro att offret samtyckt till handlingen.

---

²² Sexual Offences Act 2003 s. 75.

²³ R. v McNally (Justine), 2013 WL 3197215, Court of Appeal (Criminal Division), 2013-06-27.

²⁴ Sexual Offences Act 2003 s. 1.

²⁵ Allen, Michael: *Textbook on Criminal Law*, Oxford 2013, s. 407 f.

²⁶ Sexual Offences Act 2003 s. 2.

²⁷ *Ibid*, s. 3.

²⁸ *Ibid*, s. 4.

4. Rättsutveckling

4.1 Sverige

2005 trädde en ändring av sexualbrottslagstiftningen i kraft, ändringen innebar en utvidgning av våldtäktsbegreppet. Den största förändringen var att sexuell handling ersatte sexuellt umgänge, det nya uttrycket skulle i huvudsak motsvara samma handlingar som det tidigare begreppet men innebära en viss utvidgning. Kommittén ville med denna lydelse ”fånga upp en mängd olika sexuella handlingar som en person kan utsättas för”²⁹. Sexuellt umgänge ansågs också kunna föra tankarna till ett ömsesidigt samlag och det ville undvikas.³⁰

I propositionen framkom att flera remissinstanser var kritiska mot begreppet sexuell handling med hänsyn till att det skulle vara en oklar formulering. Regeringen besvarade kritiken med att en del av syftet med att ersätta uttrycket sexuell umgänge med sexuell handling var att det skulle kunna innefatta handlingar som vid lagstiftningsarbetet inte var möjliga att förutse och att lagstiftningen då behöver lämna ett visst utrymme för tolkning till domstolarna, med detta ville man undvika att straffvärda handlingar föll utanför lagen.³¹ Denna ändring ledde till att vissa handlingar som tidigare rubricerats som sexuellt ofredande efter ändringarna rubricerades som våldtäkt.³²

Ytterligare en ändring genomfördes 2013 då BrB 6 kap 1§ 2st ändrades från hjälplöst tillstånd till en särskilt utsatt situation.³³ Hjälplöst tillstånd ansågs vara ett för snävt uttryck och man ville med denna ändring tillse att även personer som kanske inte befann sig i ett hjälplöst tillstånd men ändå i en utsatt situation skulle omfattas av våldtäktbestämmelsen.³⁴ Ur ett rättsutvecklingsperspektiv har utvidgningarna av våldtäktbestämmelsens tillämpningsområde som gjorts under de senaste tio åren haft stor betydelse för anmälningsstatistiken. Rättsutvecklingens påverkan blev speciellt tydlig genom den markanta ökningen

---

²⁹ Prop. 2004/05:45 s. 33.

³⁰ Ibid, s. 32.

³¹ Ibid, s. 33.

³² Ibid, s. 35.

³³ Prop. 2012/13:111 s. 31.

³⁴ Ibid, s. 26.

av våldtäktsanmälningar mellan åren 2004 och 2005. År 2005 trädde den mest omfattande utvidgningen av våldtäktbestämmelsen i kraft och anmälningarna ökade med ca 67,5%³⁵ på ett år. 2004 anmäldes 2 261³⁶ stycken våldtäkter, ett år senare var den siffran 3 787³⁷. Detta var en tydlig indikation på att våldtäktbestämmelsens utvidgande hade fått genomslag. Men även åren därefter fortsatte ökningen och på 10 år har antalet anmälningar om våldtäkt nästan tredubblats.³⁸ Den stora ökningen har väckt uppmärksamhet, men enligt de nationella trygghetsundersökningarna genomförda av Brå har sexualbrotten hållit sig på en jämn nivå mellan 0,7 och 0,9% under åren 2005 och 2012.³⁹ Dessa siffror ger inte heller hela sanningen om antalet personer som blivit utsatta för sexualbrott men de visar att den dramatiska ökningen av antalet anmälda våldtäkter inte återspeglas av de som uppger sig ha blivit utsatta för sexualbrott i NTU.

Rättsutvecklingen är därför viktig att ta hänsyn till när man granskar FN:s ovannämnda rapport över antalet anmälda våldtäkter eftersom den visar vilken effekt våldtäktsbestämmelsens omfattning kan ha på anmälningsstatistiken. Rapporten tar inte hänsyn till vad som omfattas av definitionen våldtäkt i nationell rätt, siffrorna visar bara antalet anmälningar av våldtäkt enligt rubriceringen i nationell rätt. Det tas heller ingen hänsyn till hur omfattande våldtäktsbestämmelsen i respektive land är. Exempelvis så är våldtäkt inom äktenskapet inte kriminaliserat i många av världens länder som ingår i undersökningen samtidigt som det i många länder är en självklarhet. Våldtäktsbestämmelsens omfattning kan göra statistiken missvisade. Sverige i jämförelse med ett land med ett snävare våldtäktsbegrepp ger siffror som inte speglar verkligheten på ett rättvisande sätt.

---

³⁵ UNODC, Sexual Violence, Rape at the national level, number of police-recorded offences, CTS 2012 Rape.

Anmälningar 2004: 2261, 2005: 3787; Procentuell ökning = $(3787-2261)/2261=0,6749$.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Brottsförebyggande rådet, *Nationella Trygghetsundersökningen 2013 Om utsatthet, otrygghet och förtroende*, Stockholm 2014, s. 37.

4.2 England och Wales

England och Wales är common law länder, det innebär att lagarna utvecklas genom praxis. Det finns dock nedskrivna lagar och dessa blir allt vanligare, ett exempel på en kodifikation är Sexual Offences Act 2003. Med denna lag gjordes det några väsentliga förändringar i förhållande till den tidigare lagstiftningen. Förändringarna som är relevanta för denna uppsats är de som gjordes angående de fyra första bestämmelserna.

Bestämmelsen *rape* utvidgades i och med SOA till att även omfatta orala samlag där penis penetrerar munnen på en annan person, tidigare omfattades bara vaginala samlag och anala samlag.⁴⁰ Innan lagändringen fanns det inte heller någon definition av samtycke i lagen, idag definieras samtycke i en egen bestämmelse som är tillämplig på flera utav sexualbrotten.⁴¹ Bestämmelsen *rape* syftar fortfarande bara till män som gärningsperson och om en kvinna tvingar en man till samlag kan hon dömas under sektion 4, *Causing a person to engage in sexual activity without consent*. Detta var en ny bestämmelse i och med SOA. Den skapades för att fånga upp handlingar som ansågs straffvärda men som inte omfattades av den tidigare lagen.⁴² Sådana handlingar kan vara att förmå en annan person att utföra en sexuell handling på sig själv, på gärningsmannen eller på någon annan eller på ett djur. Exempel på sådana sexuella handlingar är att onanera, eller tvingas att penetrera någon annan med kroppsdel eller föremål.⁴³

Även *sexual assault* var en ny bestämmelse i och med SOA, men denna bestämmelse syftar till vissa handlingar som tidigare omfattades av *indecent assault*. Den omfattar de mindre allvarliga handlingarna i *indecent assault*, så som sexuell beröring. Det kom ytterligare en ny bestämmelse i och med SOA som tidigare täcktes av *indecent assault* och det var *assault by penetration*. *Indecent assault* hade ett maximumstraff på 10 års fängelse men det ansågs inte tillräckligt för vissa av de handlingar som bestämmelsen skulle omfatta. Man tyckte att det fanns handlingar i denna bestämmelse som hade ett

---

⁴⁰ Allen a.a. s. 407.

⁴¹ Ibid, s. 408.

⁴² Allen a.a. s. 425.

⁴³ Ibid, s. 426.

likvärdigt straffvärde med *rape* och skulle därför i de mest allvarliga fallen kunna leda till livstids fängelse.⁴⁴ Dessa handlingar rubriceras numera som *assault by penetration*.

---

⁴⁴ Ibid, s. 421.

5. SOA i jämförelse med BrB 6 kap 1 §

Våldtäkt i svensk lag omfattar idag mer än motsvarande bestämmelser i de flesta andra länder, däribland England och Wales. Men detta innebär inte att det fattas reglering i England och Wales av de handlingar som i Sverige går under BrB 6 kap 1 §, men de rubriceras annorlunda och är uppdelade i ett flertal bestämmelser. För att kunna besvara min frågeställning behöver jag få en mer rättvisande bild av statistiken över jämförbara handlingar i Sverige och England och Wales. Genom att se vilka bestämmelser i engelsk rätt som omfattar handlingar som i Sverige skulle rubriceras som våldtäkt blir det möjligt att ta del av statistiken för jämförbara handlingar utan påverkan av hur länderna valt att rubricera handlingarna i nationell rätt. Med hjälp av lagtexten, förarbeten och praxis ska jag försöka avgöra vilka bestämmelser i SOA som motsvarar BrB 6 kap 1§.

5.1 Rape

*Rape*⁴⁵ omfattar vaginala, anala och orala samlag, där penis penetrerar vaginan, anus eller munnen på en annan person och denna bestämmelse korrelerar med BrB 6 kap 1 §. Utgångspunkten i den svenska bestämmelsen om våldtäkt är samlag, detta uttryck i lagens mening syftar på ett vaginalt heterosexuellt samlag, det måste inte vara ett fullbordat samlag utan det räcker att könsorganen vidrör varandra.⁴⁶ Orala och anala samlag rubriceras också som våldtäkt, även om de inte omfattas av uttrycket samlag.⁴⁷

5.2 Assault by penetration

Den följande bestämmelsen tar sikte på penetration av vagina eller anus med en kroppsdel eller föremål och penetration måste vara av en sexuell natur och benämns *Assault by penetration*.⁴⁸ Men vad är en sexuell handling enligt SOA? Definitionen återfinns i sektion 78, en sexuell handling är en handling som

---

⁴⁵ Sexual Offences Act 2003 s. 1.

⁴⁶ Prop. 2004/05:45 s. 135.

⁴⁷ Prop. 1983/84:105 s. 17.

⁴⁸ Sexual Offences Act 2003 s. 2.

antingen till sin natur är sexuell eller en handling som till sin natur kan vara sexuell och på grund av omständigheterna i det specifika fallet är att anse som sexuell.⁴⁹ Penetration av det slag som tas upp i *Assault by penetration* anses åtminstone av de flesta som sexuell, därför krävs det inte att gärningspersonen hade ett sexuellt syfte eller att det skänkte honom sexuell tillfredställelse eftersom en sådan handling enligt en objektiv bedömning anses sexuell.⁵⁰ Det andra stycket talar för en mer subjektiv bedömning och här handlar det om vissa handlingar som kan vara sexuella, men inte alltid behöver vara det. För att dessa då ska klassificeras som sexuella krävs det att de har en sexuell innebörd för gärningspersonen eller att omständigheterna i övrigt gör att den anses sexuell.⁵¹ Korrekt utförda läkarundersökningar eller liknande faller utanför det straffbara området, eftersom dem inte kan anses vara av sexuell natur eller ha ett sexuellt syfte.

Enligt förarbetena till den svenska bestämmelsen så rubriceras att föra in fingrar eller föremål i en persons vagina eller anal som våldtäkt. Även i praxis har man slagit fast att föra in fingrar i någons underliv kan vara att betrakta som våldtäkt. Och även i ett fall där det inte funnits något sexuellt syfte med att föra in fingrar i en kvinnas underliv har det rubricerats som våldtäkt.⁵² Resonemanget HD förde i det fallet stämmer i stort sätt helt överens med definitionen av vad som anses vara *sexual* i engelsk rätt. HD pratar om handlingar som vid en objektiv bedömning vanligtvis syftar till att väcka eller tillfredsställa den sexuella lusten hos någon utav parterna och då krävs det inte att gärningsmannen hade ett sexuellt syfte med handlingen.⁵³ Även de handlingar som omfattas av *assault by penetration* rubriceras i svensk rätt som våldtäkt enligt BrB 6:1.

---

⁴⁹ Sexual Offences Act 2003 s. 78.

⁵⁰ Allen a.a. s 422.

⁵¹ Sexual Offences Act 2003 s. 78 (b).

⁵² NJA 2013 s. 548.

⁵³ Ibid, s. 548.

5.3 Sexual assault

*Sexual assault*⁵⁴ innebär en medveten sexuell kroppslig beröring av en annan person. Vad som definieras som sexuellt enligt sektion 78 i SOA är även tillämplig på denna bestämmelse som främst syftar till icke-penetrerande sexuell beröring.⁵⁵ I praxis har det framkommit exempel på konkreta handlingar som har rubricerats som *sexual assault*. Exempelvis att ta på någons bröst, smeka personen på underlivet och trycka sin penis mot en annan persons kropp med endast byxor som hindrar direkt beröring.⁵⁶

I svensk rätt kan handlingar som liknar samlag men där direkt beröring hindras endast av till exempel ett par byxor definieras som en sexuell handling.⁵⁷ Men för att en sexuell handling ska rubriceras som våldtäkt krävs det att handlingen är jämförlig med samlag med hänsyn till kränkningens allvar.⁵⁸ Handlingarna som det syftas till i bestämmelsen *sexual assault* skulle bedömas som sexuella handlingar men de anses inte innebära en lika allvarlig kränkning som samlag och rubriceras därför inte som våldtäkt. Dessa handlingar omfattas i stället av bestämmelsen om sexuellt tvång.⁵⁹ Denna bestämmelse är subsidiär till 6 kap 1 § och syftar till de handlingar som i och för sig är sexuella men inte omfattas av våldtäktsbestämmelsen. Att ta på någons bröst eller att smeka någon på könsorganen rubriceras som sexuellt tvång.

5.4 Causing a person to engage in sexual activity without consent

Den sista bestämmelsen i engelsk rätt som jag kommer att diskutera omfattar bland annat när en kvinna tvingar en man till samlag. Bestämmelsen beskrivs som en form av slasktratt och tillkom för att fånga upp handlingar som inte tidigare var reglerade i lagen men ansågs straffvärda. Bestämmelsen benämns *Causing a person to engage in sexual activity without consent*⁶⁰ och syftar till de situationer

---

⁵⁴ Sexual Offences Act 2003 s. 3.

⁵⁵ Allen a.a. s. 423.

⁵⁶ R. v B, 2012 WL 608501, Court of Appeal (Criminal Division), 2012-01-20.

⁵⁷ Prop. 2004/05:45 s. 34.

⁵⁸ Prop. 2004/05:45 s. 34; BrB 6 kap. 1 § 1st.

⁵⁹ BrB 6 kap 2 §.

⁶⁰ Sexual Offences Act 2003 s. 2.

då gärningspersonen medvetet tvingar någon annan att delta i en sexuell aktivitet. Handlingarna kan vara av både penetrerande och icke-penetrerande karaktär. Att tvinga någon att onanera på sig själv eller på någon annan, sexuell penetration av en annan person eller djur med en del av ens kropp eller med ens könsorgan omfattas.⁶¹ I flera fall har män dömts till ansvar enligt denna bestämmelse efter att ha förmått kvinnor att skicka avklädda bilder till dem och sedan använt bilderna för att utpressa kvinnorna för att få dem att utföra sexuella handlingar över internet, exempelvis onanera framför en webbkamera.⁶²

Brb 6 kap 1 § är könsneutral så om en kvinna tvingar en man till samlag kan det också betraktas som våldtäkt, på den punkten är det ingen tvekan om att *Causing a person to engage in sexual activity without consent* överensstämmer med den svenska våldtäktsrubriceringen. Men vad gäller de andra handlingarna som kan omfattas av den engelska bestämmelsen så är t ex sexuella handlingar som utförs med djur inte reglerat i våldtäktsbestämmelsen eller ens i brottsbalken utan i djurskyddslagen⁶³. Vad gäller resterande handlingar som omfattas av bestämmelsen så bedöms de som sexuella handlingar men de skulle inte bedömas som våldtäkt utan sexuellt tvång. Med tanke på att det bara är en liten del av bestämmelsen som korrelerar med BrB 6 kap 1 § kan den inte anses motsvara BrB 6 kap 1 §. Den lilla del som faktiskt överensstämmer syftar dessutom till handlingar som är relativt ovanliga, nämligen kvinnor som sexualbrottslingar. Enligt NTU begås ca 6 % av alla sexualbrott av kvinnor och i 2% av alla anmälningar av sexualbrott är gärningspersonen en kvinna.

---

⁶¹ Allen a.a. s. 426.

⁶² R. v B, 2013 WL 1795885, Court of Appeal (Criminal Division), 2013-04-26.

⁶³ Djurskyddslagen (1988: 534) § 9a.

6. Statistik

6.1 Sverige

Under 2012 anmäldes 6 324⁶⁴ stycken våldtäkter i Sverige, det är ca 66⁶⁵ stycken anmälningar per 100 000 invånare. Med detta jämförelsetal kan man se att Sverige har flest anmälningar av våldtäkt i Europa per invånare. Och detta resultat har fått mycket uppmärksamhet men inte bara för att Sverige toppade listan över flest anmälningar av våldtäkt utan också för att det var med väldigt stor marginal. Sverige hade mer än dubbelt så många anmälningar än landet med näst flest anmälningar.

Brottsförebyggande rådet genomför årligen Nationella trygghetsundersökningen. Detta är en frågeundersökning där man intervjuar invånare om bland annat utsatthet för brott. I NTU 2012 bedömdes 16 % av händelserna av sexualbrott som en våldtäkt och enligt detta skulle det då ha skett ca 36 000⁶⁶ händelser av våldtäkt under 2012 i Sverige, 377⁶⁷ st per 100 000 invånare.

I NTU redovisas också hur många utav dem som utsatts för brott som har anmält detta till polisen, man pratar om mörkertal eller anmälningsbenägenhet. Brå definierar mörkertal som dolda brott som aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Mörkertalet gällande sexualbrott är stort, i NTU visade sig att endast 10%⁶⁸ av dem som svarade att de blivit utsatta för ett sexualbrott hade anmält detta till polisen. Samma siffra för samtliga brott mot person är 29%⁶⁹. Hur stort mörkertalet är gällande enbart våldtäkter redovisas inte i NTU. Men om man gör en beräkning med bakgrund av NTU och antal anmälningar av våldtäkt så visar det att mörkertalet avseende våldtäkter är mindre

---

⁶⁴ UNODC, Sexual Violence, Rape at the national level, number of police-recorded offences, CTS 2012 Rape.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Brottsförebyggande rådet, Nationella Trygghetsundersökningen 2013, Stockholm 2014, s 49.

⁶⁷ Statistiska centralbyrån, Sveriges folkmängd: 9 555 893;

Antal våldtäkter per 100 000 inv: $36\,000 / (9\,555\,893 / 100\,000) = 376,7308$.

⁶⁸ Brå, NTU 2013, Stockholm 2014, s. 37.

⁶⁹ Ibid.

än för samtliga sexualbrott. Cirka 17,5%⁷⁰ av de som utsattes för en våldtäkt anmälde detta till polisen. Detta stämmer överens med undersökningar som visat att de som utsatts för ett allvarligare brott är mer benägna att anmäla.⁷¹

6.2 England och Wales

England och Wales lyder båda under engelsk rätt och Sexual Offences Act 2003. De redovisas därför tillsammans i Crime Survey för England and Wales och i anmälningstatistiken. I England och Wales gjordes under 2012, 16 327⁷² stycken anmälningar av *rape* och med ca 56,6 miljoner invånare⁷³ innebär det ca 29⁷⁴ stycken anmälningar av *rape* per 100 000 invånare.

I definitionen *most serious sexual offences* ryms *rape* och *assault by penetration*, de bestämmelser som syftar till handlingar som omfattas av den svenska våldtäktsbestämmelsen. De sammanlagda anmälningarna av dessa brott uppgick under ett år 2011/12 till 38 100 anmälningar, 22 100 utav dessa var sexual assault och 16 000 anmälningar av *rape*.⁷⁵ Det innebär 67⁷⁶ stycken anmälningar per 100 000 invånare. De sammanlagda anmälningarna av *sexual offences* var 54 919 stycken.⁷⁷

Crime Survey for England and Wales görs på uppdrag av *Office for National Statistics* och är England och Wales motsvarighet till NTU. I CSEW uppskattas att ca 97 000⁷⁸ personer hade blivit utsatta för *most serious sexual offences*, siffran är ett genomsnitt under tre år. 78 000⁷⁹ personer hade blivit

---

⁷⁰ Antal våldtäkter enligt NTU: 36 000, Antal anmälningar av våldtäkt: 6324; Procent som anmält av de som blivit utsatta: $6324/36\ 000 = 0,1756$.

⁷¹ Brå, NTU 2012, Stockholm 2013, s. 39.

⁷² UNODC, Sexual Violence, Rape at the national level, number of police-recorded offences, CTS 2012 Rape.

⁷³ Office for national statistics, Population Estimates for UK, England and Wales, Scotland and Northern Ireland, Mid-2011 and Mid-2012, mid 2012.

⁷⁴ Invånare: 56 600 000, Antal anmälningar 2012: 16327;

Antal anmälningar per 100 000 inv: $16327 / (56\ 600\ 000 / 100\ 000) = 28,846$.

⁷⁵ Office for national statistics, An Overview of Sexual Offending in England and Wales, jan 2013 s 6.

⁷⁶ Ibid, s 6, Summan av anmälningar av sexual assault och rape: 38 100, Antal 100 000 invånare i England & Wales: 566, Antal anmälningar per 100 000 inv. $38\ 100 / 566 = 67$.

⁷⁷ Ibid, s. 20.

⁷⁸ Ibid, s. 13.

⁷⁹ Ibid, s. 13.

utsatta för *rape* och 34 000⁸⁰ för *assault by penetration*. Siffrorna för *rape* och *assault by penetration* motsvarar inte de som sammanlagt har blivit utsatta för *most serious sexual offences* eftersom vissa har blivit utsatta för båda typerna utav övergrepp. I CSEW sa 20 % att de utsatts för *most serious sexual offences*.⁸¹ Två femtedelar av dem som svarade att de varit offer för *most serious sexual offences* i CSEW hade utsatts för *assault by penetration* och resterande del för *rape*.⁸²

För England och Wales kunde jag inte hitta någon redovisning av mörkertal för olika brottstyper, men genom att jämföra antal anmälningar med resultaten av CSEW fick jag fram att ca 11%⁸³ av de som utsattes för ett sexualbrott anmälde detta till polisen. Respektive siffra för brott mot person är 36%⁸⁴. Men i CSEW redovisas att av de kvinnor som uppgav att blivit utsatta för det som klassificeras som *most serious sexual offences* i England, hade 15% anmält detta till polisen.⁸⁵ Detta visar att anmälningsbenägenheten är större gällande de grövre sexualbrotten än de av lindrigare art. Det som ytterligare talar för detta är att av samtliga polisanmälda sexualbrott står *most serious sexual offences* för 71%⁸⁶ av anmälningarna men i CSEW var det 20%⁸⁷ av fallen som avsåg *most serious sexual offences*.

---

⁸⁰ Ibid, s. 13.

⁸¹ Ibid, s. 19.

⁸² Ibid, s 11.

⁸³ Ibid, s. 7 Antal anmälningar av sexualbrott: 54 310; s.11 Antal utsatta för sexualbrott: 474 000; Antal som utsatts för sexualbrott och anmält det i procent: $54\,310/474\,000=0,1132$.

⁸⁴ Office for national statistics, Crime in England and Wales, Year Ending December 2013, s 24 Anmälningar victim based crime: 3 211 902; CSEW s 6: ca 9 000 000.

Antal anmälningar för brott mot person: 3 211 902, Antal brott mot person (CSEW) 9 000 000, Antalet som utsattes för brott mot person och anmält det i procent $3\,211\,902/9\,000\,000 = 0,3568 \rightarrow$ ca 36%.

⁸⁵ Office for national statistics, An Overview of Sexual Offending in England and Wales, jan 2013 S 6.

⁸⁶ Ibid, s. 6.

⁸⁷ Ibid, s. 6 Utsatthet för Sexual offences 2012: 473 000; Ibid, s.13 Utsatthet för most serious sexual offences: 97 000; Procent av de som utsatt för sexual offences som utsatts för most serious sexual offences: $97\,000 / 473 = 0,2$.

7. Analys och slutsats

7.1 Likheter och skillnader

Som bekant skiljer sig våldtäktslagstiftningen i Sverige från den engelska motsvarigheten, men skillnaderna är inte så stora som man först kan tro. Trots att våldtäktsbestämmelsen i Sverige baseras på tvång och den engelska bestämmelsen *rape* baseras på bristande samtycke, framkommer det vid en närmare genomgång av lagstiftning och praxis att vid den faktiska prövningen blir skillnaderna små. Trots tvång som grund för BrB 6 kap 1 § har HD slagit fast att samtycke är grundläggande vid prövningen.⁸⁸ Den engelska lagstiftningen utgår från samtycke och innehåller presumtionsregler avseende när samtycke inte anses föreligga.⁸⁹ De situationer som leder till en presumption mot att samtycke förelegat är nästan identiska med de situationer som räknas upp i BrB 6 kap 1 § 2st, vari det ges exempel på situationer som föranleder att den utsatte anses befinna sig i en särskilt utsatt situation. Sammanfattningsvis så blir de situationer som i Sverige används för att bevisa att tvång förelegat viktiga i England för att bevisa att det inte förelegat samtycke. Medan bristande samtycke används i Sverige för att bevisa att det förelegat tvång.

7.2 Mörkertal

Mörkertal är en ungefärlig uppskattning av hur många av de som utsatts för brott som har anmält detta till polisen. Gällande sexualbrott är mörkertalet betydligt större än för andra brottstyper men det är ungefär lika stort i Sverige och England och Wales. I Sverige beräknas 10%⁹⁰ av sexualbrotten anmälas och i England är siffran 11%⁹¹. Anmälningbenägenheten visade sig dock vara något större när det avsåg de allvarligaste sexualbrotten och även skillnaden mellan länderna var en aning större avseende dessa brott. CSEW redovisade 15%⁹² för *most serious*

---

⁸⁸ NJA 2004 s. 231.

⁸⁹ Sexual Offences Act 2003 s. 75.

⁹⁰ Brottsförebyggande rådet a.a. s. 37.

⁹¹ Se fotnot 84.

⁹² Office for national statistics, An Overview of Sexual Offending in England and Wales, jan 2013 S 6.

sexual offences och med en jämförelse av NTU och antalet anmälningar så kom jag fram till att ca 17,5%⁹³ av våldtäkter i Sverige anmäldes. Det finns en viss osäkerhet kring beräkning av mörkertal i allmänhet och för beräkningar som innebär en direkt jämförelse av anmälningar och utsatthet för brott i synnerhet. Men med bakgrund av siffrorna ovan kan det konstateras att anmälningsbenägenheten för våldtäkter är större i Sverige än i England och Wales. Detta leder till att anmälningarna av våldtäkt i Sverige kommer att vara något fler i förhållande till utsattheten för våldtäkt.

7.3 Anmälningar av våldtäkt

Det blir en markant skillnad avseende antalet våldtäktsanmälningar i England och Wales om man bortser från rubriceringen *rape* i SOA och istället ser till de handlingar som omfattas av BrB 6 kap 1 §. Anmälningsstatistiken i England och Wales hade i stort sätt motsvarat den svenska. I definitionen *most serious sexual offences* ryms enligt CSEW *rape* och *assault by penetration*. De sammanlagda anmälningarna av *most serious sexual offences* uppgick under 2011/12 till 38 100⁹⁴ anmälningar, vilket innebär 67⁹⁵ stycken anmälningar av våldtäkt per 100 000 invånare. I Sverige är den siffran 66⁹⁶ stycken per 100 000 invånare. Den uppmärksammade statistiken över Sveriges exceptionellt många våldtäktsanmälningar bör som tidigare sagt alltså användas med försiktighet eftersom den är mycket missvisande om man vill ha en bild över antalet våldtäkter.

---

⁹³ se fotnot 71.

⁹⁴ Office for national statistics, An Overview of Sexual Offending in England and Wales, jan 2013, s. 6: 22 100 (sexual assault) + 16 000 (rape).

⁹⁵ Ibid, s 6, 38 100 / 566 = 67 per 100 000.

⁹⁶ UNODC, Sexual Violence, Rape at the national level, number of police-recorded offences, CTS 2012 Rape.

7.4 Utsatthet för våldtäkt

När det kommer till brottsundersökningarna så är NTU och CSEW svåra att jämföra med varandra angående våldtäkt eftersom de redovisar olika saker. I NTU redovisas hur många händelser av våldtäkt som inträffat under året och det finns en redovisning av antalet personer som blivit utsatta för sexualbrott men inte hur många av dessa som utsatts för våldtäkt. I CSEW däremot redovisas hur många personer som blivit utsatta för *most serious sexual offences* under året, de som bekant motsvarar BrB 6 kap 1 §, men det finns ingen presentation av antalet händelser av *most serious sexual offences*.

På grund av att man i England och Wales redogör för antal offer för våldtäkt, medan man i Sverige redovisar antalet händelser är det mycket svårt att dra några paralleller mellan samtyckeslagstiftning och motverkande av våldtäkter med bakgrund av brottsundersökningarna. Bristen på jämförbar data avseende brottsundersökningarna är beklaglig eftersom dessa underökningar är en bättre källa för att jämföra utsattheten för brott än anmälningsstatistiken.

7.5 Slutsats

Det går inte att jämföra undersökningarna om utsatthet brott avseende våldtäkt. Statistik över antalet anmälningar av våldtäkt blir därför det bästa verktyget tillgängligt för att avgöra om England och Wales samtyckesbaserade våldtäktslagstiftning fungerar effektivare än den svenska tvångsregleringen för att minska antalet våldtäkter. Anmälningarna i Sverige är marginellt färre per 100 000 invånare än i England och Wales och anmälningsbenägenheten är något större för våldtäkter än för *most serious sexual offences*. Med bakgrund av detta skulle man kunna hävda att den svenska lagstiftningen är mer effektiv på att motverka våldtäkter, Jag tycker dock inte att det är lämpligt att dra en sådan slutsats eftersom skillnaderna är så pass små och att det finns en viss osäkerhet kring statistik avseende sexualbrott.

En möjlig anledning till att det inte går att utröna någon större skillnad mellan länderna är att lagstiftningarna och deras tillämpning inte är så olika som man först kan tro. Förenklat och kortfattad kan det framhållas att om

det förelegat tvång så anses det inte ha funnits samtycke enligt den engelska prövningen. Och i Sverige används det uteblivna samtycket som ett argument för att det förelegat tvång. Eftersom prövningarna är så lika varandra är det inte så anmärkningsvärt att skillnaderna avseende effektiviteten att motverka våldtäkter är små. Antalet anmälningar tyder enligt mig på att i brottsförebyggande syfte är lagstiftningarna likvärdigt effektiva, eller ineffektiva.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Lagstiftning

Brottsbalken (1962:700)

Djurskyddslagen (1988:534)

Sexual Offences Act 2003

Propositioner

Prop. 1983/84:105 Om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten)

Prop. 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning

Prop. 2012/13:111 En skärpt sexualbrottslagstiftning

Statens offentliga utredningar

SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärderingen och reformförslag

Litteratur

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – ämne, material, metod och argumentation*, Första Upplagan, Stockholm 2006

Leijonhufvud, Madeleine: *Samtyckesutredningen - med förslag till skydd för den sexuella integriteten*, Stockholm 2008

Allen, Michael: *Textbook on Criminal Law*, Upplaga 12, Oxford 2013

Elektroniska källor

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Sexual violence; Rape at the national level, number of police-recorded offences, CTS 2012 Rape, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4RdtN0j86p4J:https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/CTS_Sexual_violence.xls+&cd=2&hl=sv&ct=clnk&gl=s&client=safari (Hämtad 2014-12-15)

Brottsförebyggande rådet, Nationella trygghetsundersökningen 2012, http://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d21800050381/2013_01_NTU_2012_web.pdf (Hämtad 2014-12-06)

Brottsförebyggande rådet, Nationella trygghetsundersökningen 2013, http://www.bra.se/download/18.35c681d4143337cb6b29e9/1395068368052/2013_1_NTU_2013.pdf (Hämtad 2014-12-06)

Office for national statistics, Crime in England and Wales year ending December 2013, 2014. http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171778_360216.pdf (Hämtad 2014-12-01)

Ministry of Justice, Home Office & the Office of National Statistics, An overview of sexual offending in England and Wales 2013, 2013. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/214970/sexual-offending-overview-jan-2013.pdf (Hämtad 2014-12-03)

Office for National Statistics, Population estimates for UK, England and Wales, Scotland and Northern Ireland, Mid 2011 and Mid 2012. 2013. <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/pop-estimate/population-estimates-for-uk--england-and-wales--scotland-and-northern-ireland/mid-2011-and-mid-2012/index.html> (Hämtad 2014-12-14)

Statistiska centralbyrån. Befolkningsstatistik, 1:a halvåret 2012, 2012. <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Behallare-for-Press/Befolkningsstatistik-1a-halvaret-2012/> (Hämtad 2014-12-14)

Rättsfallsförteckning

Sverige

NJA 2004 s. 231

NJA 2013 s. 548

Svea Hovrätts dom 2013-09-27, mål nr B 6426-13

Hovrätten för västra Sverige 2014-05-13, mål B 2333-14

England

R. v McNally (Justine), 2013 WL 3197215, Court of Appeal (Criminal Division), 2013-06-27.

R. v B, 2012 WL 608501, Court of Appeal (Criminal Division), 2012-01-20.

R. v B, 2013 WL 1795885, Court of Appeal (Criminal Division), 2013-04-26.

Bilaga 1 - Gällande rätt Sverige

BrB 6 kap. 1 §

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgräpat sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

BrB 6 kap. 2 §

Den som, i annat fall än som avses i 1 § första stycket, genom olaga tvång förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling, döms för sexuellt tvång till fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 1 § andra stycket med en person under de förutsättningar i övrigt som anges där.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt sexuellt tvång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om fler än en förgräpat sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Bilaga 2 – Gällande rätt England och Wales

Sexual Offences Act 2003

1 Rape

- (1) A person (A) commits an offence if–
  - (a) he intentionally penetrates the vagina, anus or mouth of another person (B) with his penis,
  - (b) B does not consent to the penetration, and
  - (c) A does not reasonably believe that B consents.
- (2) Whether a belief is reasonable is to be determined having regard to all the circumstances, including any steps A has taken to ascertain whether B consents.
- (3) Sections 75 and 76 apply to an offence under this section.
- (4) A person guilty of an offence under this section is liable, on conviction on indictment, to imprisonment for life.

2 Assault by penetration

- (1) A person (A) commits an offence if–
  - (a) he intentionally penetrates the vagina or anus of another person (B) with a part of his body or anything else,
  - (b) the penetration is sexual,
  - (c) B does not consent to the penetration, and
  - (d) A does not reasonably believe that B consents.
- (2) Whether a belief is reasonable is to be determined having regard to all the circumstances, including any steps A has taken to ascertain whether B consents.
- (3) Sections 75 and 76 apply to an offence under this section.
- (4) A person guilty of an offence under this section is liable, on conviction on indictment, to imprisonment for life.

3 Sexual assault

- (1) A person (A) commits an offence if–
  - (a) he intentionally touches another person (B),
  - (b) the touching is sexual,
  - (c) B does not consent to the touching, and
  - (d) A does not reasonably believe that B consents.

- (2) Whether a belief is reasonable is to be determined having regard to all the circumstances, including any steps A has taken to ascertain whether B consents.
- (3) Sections 75 and 76 apply to an offence under this section.
- (4) A person guilty of an offence under this section is liable–
  - (a) on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both;
  - (b) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 10 years.

4 Causing a person to engage in sexual activity without consent

- (1) A person (A) commits an offence if–
  - (a) he intentionally causes another person (B) to engage in an activity,
  - (b) the activity is sexual ,
  - (c) B does not consent to engaging in the activity, and
  - (d) A does not reasonably believe that B consents.
- (2) Whether a belief is reasonable is to be determined having regard to all the circumstances, including any steps A has taken to ascertain whether B consents.
- (3) Sections 75 and 76 apply to an offence under this section.
- (4) A person guilty of an offence under this section, if the activity caused involved–
  - (a) penetration of B’s anus or vagina,
  - (b) penetration of B’s mouth with a person’s penis,
  - (c) penetration of a person’s anus or vagina with a part of B’s body or by B with anything else, or
  - (d) penetration of a person’s mouth with B’s penis, is liable, on conviction on indictment, to imprisonment for life.
- (5) Unless subsection (4) applies, a person guilty of an offence under this section is liable–
  - (a) on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or to a fine not exceeding the statutory maximum or both;
  - (b) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 10 years

74 “Consent”

For the purposes of this Part, a person consents if he agrees by choice, and has the freedom and capacity to make that choice.

75 Evidential presumptions about consent

- (1) If in proceedings for an offence to which this section applies it is proved—
  - (a) that the defendant did the relevant act,
  - (b) that any of the circumstances specified in subsection (2) existed, and
  - (c) that the defendant knew that those circumstances existed,the complainant is to be taken not to have consented to the relevant act unless sufficient evidence is adduced to raise an issue as to whether he consented, and the defendant is to be taken not to have reasonably believed that the complainant consented unless sufficient evidence is adduced to raise an issue as to whether he reasonably believed it.
- (1) The circumstances are that—
  - (a) any person was, at the time of the relevant act or immediately before it began, using violence against the complainant or causing the complainant to fear that immediate violence would be used against him;
  - (b) any person was, at the time of the relevant act or immediately before it began, causing the complainant to fear that violence was being used, or that immediate violence would be used, against another person;
  - (c) he complainant was, and the defendant was not, unlawfully detained at the time of the relevant act;
  - (d) the complainant was asleep or otherwise unconscious at the time of the relevant act;
  - (e) because of the complainant's physical disability, the complainant would not have been able at the time of the relevant act to communicate to the defendant whether the complainant consented;
  - (f) any person had administered to or caused to be taken by the complainant, without the complainant's consent, a substance which, having regard to when it was administered or taken, was capable of causing or enabling the complainant to be stupefied or overpowered at the time of the relevant act.
- (3) In subsection (2)(a) and (b), the reference to the time immediately before the relevant act began is, in the case of an act which is one of a continuous series of sexual activities, a reference to the time immediately before the first sexual activity began.

76 Conclusive presumptions about consent

- (1) If in proceedings for an offence to which this section applies it is proved that the defendant did the relevant act and that any of the circumstances specified in subsection (2) existed, it is to be conclusively presumed—
- (a) that the complainant did not consent to the relevant act, and
  - (b) that the defendant did not believe that the complainant consented to the relevant act.
- (2) The circumstances are that—
- (a) the defendant intentionally deceived the complainant as to the nature or purpose of the relevant act;
  - (b) the defendant intentionally induced the complainant to consent to the relevant act by impersonating a person known personally to the complainant.

77 Sections 75 and 76: relevant acts

In relation to an offence to which sections 75 and 76 apply, references in those sections to the relevant act and to the complainant are to be read as follows—

Offence	Relevant Act
An offence under section 1 (rape).	The defendant intentionally penetrating, with his penis, the vagina, anus or mouth of another person (“the complainant”).
An offence under section 2 (assault by penetration).	The defendant intentionally penetrating, with a part of his body or anything else, the vagina or anus of another person (“the complainant”), where the penetration is sexual.
An offence under section 3 (sexual assault).	The defendant intentionally touching another person (“the complainant”), where the touching is sexual.
An offence under section 4 (causing a person to engage in sexual activity without consent).	The defendant intentionally causing another person (“the complainant”) to engage in an activity, where the activity is sexual.

78 “Sexual”

For the purposes of this Part (except section 71), penetration, touching or any other activity is sexual if a reasonable person would consider that—

- (a) whatever its circumstances or any person’s purpose in relation to it, it is because of its nature sexual, or
- (b) because of its nature it may be sexual and because of its circumstances or the purpose of any person in relation to it (or both) it is sexual.

79 Part 1: general interpretation

- (1) The following apply for the purposes of this Part.
- (2) Penetration is a continuing act from entry to withdrawal.
- (3) References to a part of the body include references to a part surgically constructed (in particular, through gender reassignment surgery).
- (4) “Image” means a moving or still image and includes an image produced by any means and, where the context permits, a three-dimensional image.
- (5) References to an image of a person include references to an image of an imaginary person.
- (6) “Mental disorder” has the meaning given by section 1 of the Mental Health Act 1983 (c. 20).
- (7) References to observation (however expressed) are to observation whether direct or by looking at an image.
- (8) Touching includes touching—
  - a) with any part of the body,
  - b) with anything else,
  - c) through anything,and in particular includes touching amounting to penetration.
- (9) “Vagina” includes vulva.
- 10) In relation to an animal, references to the vagina or anus include references to any similar part.